

אמנות הסיפור

מהי הדרך הטובה ביותר לספר סיפור? מכיוון שקנה המידה מוכרח להיות התעניינותו של קהל המאזינים, חייבות להימצא דרכים אחדות, או דרכים רבות לספר סיפור, ולא רק דרך מיטבית אחת. שכן אנו מתעניינים בסיפורים שהחיים מציגים בפנינו במגוון צורות. לעתים קרובות מתעורר בנו הרצון להכיר את עברו או עתידו של פלוני כאשר הוא נתפס בעינינו כאדם זר המצוי במצב חריג, מגוחך או משעשע, או כשהוא מפגין תכונות מרשימות. בשל הרצון להכירו אנו חוקרים ודורשים, אנו דרוכים וקשובים לכל הזדמנות ללמוד עליו יותר וזו עשויה להיקרות בדרכנו מבלי שנתור אחריה. ראיתם פנים מעודנים בין האסירים המעבדים סיבי קנבוס בכלא; אחר כך אתם רואים את אותם פנים בלתי נשכחים אצל דוכן המטיף בכנסייה; הוא בוודאי עלעל עלוב שכבר איבד עניין בחייו מלאי הסתירות, אם כי ייתכן שעלה בידו ללקט מידע מקוטע ולא רציף.

או לדוגמא, אם שמענו רבות, או שמענו משהו לא לגמרי שיגרתי, על אדם אשר מעולם לא ראינו, אנו מביטים סביבנו בסקרנות כאשר נאמר לנו שהוא נוכח; כל מה שהוא עושה או אומר בנוכחותנו נטען במשמעות הנובעת מהידע המוקדם שלנו עליו, ידע שנאסף מהדברים הנחרצים שאמר בנושא, או מהערה מקרית, או ממה שנאמר עליו בעל פה או בכתב.

הדרכים העקיפות אל הידע הן תמיד הדרכים המסעירות ביותר, גם כאשר מדובר בנושאים שאינם אישיים. צפייה בניסוי כימי מעניקה כוח משיכה לכימיה כולה, אשר זוכה במשמעות שמעולם לא היתה לה, אלמלא ההלם הנעים הנובע מצפייה בתהליך חריג, כמו למשל המראתו של מוצק לכדי גז, ולהפך. הדרך להחיות משמעות של מילה בזיכרונו, היא לראות אותה בפעם הראשונה כשם עצם או שם תואר, בתוך הקשר בו אנו רוצים להבין את מלוא משמעותה. הסקרנות מגורה בידי הבקיעים הפעורים במידע הראשוני. יתרה מכך, זו הדרך בה פועל הזיכרון, הוא מקים לתחייה מאורעות, באקראי; חוויות בולטות צצות תוך כדי התבוננות פנימית,

ובעקבותיהן נשלפות עובדות שקדמו להן, מתוך מה שנתפס כתחילת המקרה בו נטבעה החוויה בזיכרון, באופן מרשים יותר או פחות. "אהה! אני זוכר שפניתי לאספסוף מעל הדוכן בווסטמינסטר - לא הייתי מאמין שניצבתי מימי בעמדה שכזו. ככה הגעתי לשם;" והנה מגיח סיפור חיים מנבכי העבר.

הדרכים לספר סיפור מבוססות על תהליכי הפנמה והחצנה, ויעילותן נובעת מעליונותם המוחלטת של דימויים ותמונות בלכידת תשומת הלב – או, כפי שניתן אולי לומר בדיוק רב יותר, היעילות נובעת מכך שהשכנוע הפנימי העמוק ביותר, והרשמים המוקדמים והחזקים ביותר, הם בעצם דימויים שהתווספו לתחושות. אלו הם הכלים הקדמוניים של המחשבה. לפיכך אין זה פלא שזו הייתה דרכה של השירה המוקדמת – היא סיפרה על מעלל מעורר אימה, על הישג מהולל, בלי להתייחס למה שקרה קודם. השאיפה לסיפור סדור נולדה מאוחר יותר, עם התעוררות המחשבה. כל ילד מתרגש מנוכחותו של הליצן המקפץ בתוך הקופסה, אבל הבחור המעמיק, הפילוסוף בזעיר אנפין, רוצה לדעת איך הוא הגיע לשם.

רק סיפורי החיים שלנו עצמנו מופעים בפנינו על פי סדר, וכך גם מסלולי חייהם של חברי הילדות שלנו, ואולי גם אלו של ילדינו. אבל נדרשת אמנות גדולה כדי לטוות סיפור מהודק ומעניין ממסלולים שאנו יכולים לשחזר מראשיתם. במקרים אלו כמעט תמיד יגבר רצף האירועים העולים בזיכרון על תחושת המידה הנכונה. עלילות שכאלה, מעצם טיבן, הן סיפורים המיועדים לנופשים עליזים וטובי-לבב ביום קיץ שמשי; והן אינן בבחינת קבצת של התרגשות ושכחה-עצמית המיועדת לאדם עסוק שהצליח לחטוף שעת בילוי.

אולם יש יתרונות לפתיחה פשוטה של סיפור – לציון של תאריך, מקומות ואנשים – ממנה ניתן להמשיך בנחת לחלקים המעוררים יותר של העלילה ולמפגן הדרמטי, ללא צורך בהשלמת פערים סיפוריים מהעבר, אלו יתרונות שיש לשקול אותם על פי טבעו של הסיפור. סיפור שופע חיים ומרץ, מתובל בשיחה פה ושם, יכול להיות מעניין ומרתק, והוא מתאים לנובלות. אפשר למצוא דוגמאות לקסמו באגדות הקצרות שהצרפתים שולטים בהן במיומנות שאנגלים מעולם לא השיגו, לרוב נדרשים להן טעמים מחוספסים יותר מטעמה של העליצות המענגת; אותה עליצות אשר

על פי לה-פונטיין אינה כל דבר המעורר פרץ צחוק, אלא קסם מסוים, אופן הגשה נעים, המעניק כוח משיכה לכל הנושאים, גם הרציניים ביותר. עליצות מעין זו מסובכת את גלגלי הנובלות הצרפתיות המשובחות ביותר. אי אפשר להעלות על הדעת דוגמה מוצלחת יותר מהפרקים הפותחים את הרומן של אוליבר גולדסמית' "הכומר של ווקפילד".

מדוע שלא לספר סיפור בצורה החריגה והייחודית ביותר אשר ירצה הסופר להמציא, בהנחה שהוא מגיש לנו דבר-מה שנוכל ליהנות ממנו? ההתנגדויות לאופן הסיפור הפראי של לורנס סטרן ברומאן "טריסטרם שנדי" נובעות מטבעו של הקיטוע, יותר מאשר מעצם הקיטוע. הקהל ואנשיו היקרים ייטיבו לעשות אם ירהרו בכך שהשעמום הפוקד אותם לעיתים תכופות מקורו בהיעדר הגמישות של מחשבתם. הם דומים בכך לאותם שתיינים של "משקה אחד בלבד".

* 'אמנות הסיפור' (Story-Telling) פורסם ב-1884, כארבע שנים לאחר מות המחברת.

(מאנגלית: שירלי פינצי-לב)